

A BALKÁNI FÉLSZIGETRŐL ÁLTALÁBAN.

Fekvése, vízszintes és függőleges tagoltsága, vizei. A Balkáni félsziget nyugatról, délről és keletről tenger által vétédik körül, a hosszú éjszaki határán három egymással egyesülő folyó (Kulpa, Száva, Duna) csatolja Európa törzséhez.

E félsziget Európa összes tagjai közt legkedvezőbb vízszintes tagoltsággal dicsekedik. Legnagyobb szaggatottsága a déli és keleti partokon mutatkozik. — A nyugati partvidék éjszaki része sziklás, középső része egy hangú, míg a déli rész az Artai (Ambrakiai), a Korinthetai és az Arkádiai öblök által kedvezőbb. Délen van a Koroni (Messeni) és a Marathonizi (Lakoni) öböl, melyek közt három félsziget délre nyúlik, a nyugati Szan-Gallo (Akritas), a középső Matapan (Taenaron), a keleti Malea fokkal végződik. Keleten, délről éjszakra a következő tagok vannak: a Naupliai (Argoli) öböl, az Argoliszi félsziget, az Aeginai (Saroni) öböl, az Attikai félsziget a Kolonna (Sunium) előfokkal, a Zeituni (Lamia)i öböl, a Voloi (Pagasei) öböl, a Magnezia félsziget, a Szaloniki öböl, a három újju Chalkisz félsziget, (legkeletibb tag Hagion-Orosz vagy hajdan Athos), az Orfanoi öböl, a Gallipoli félsziget, a Dardanellák (Helleszpontosz) tengerszorosa, a Marmara tenger, a Konstantinápolyi (Boszporusz) tengerszoros, a Burgaszi és a Várnai öböl.

A mekkora a partok szaggatottsága, akkora a változatosság a félsziget emelkedésében. A hegyrendszerben két főirányra kell tekintettel lenni, még pedig: az egyik irány a nyugati parttal párhuzamos éjszaknyugat délkeleti, a másik nyugat-keleti; az első csoport vízválasztót képez az Ádriai és az Aegei tenger között, a másik vízválasztó a Duna és az Aegei tenger közt.

Az elsőhöz tartoznak:

a Dinari Alpok, továbbá ezekkel párhuzamosan a Herczegovina-Bosznia-Szerbiai hegyek; a Turjánszka-Planina (folytatása a Grammosz), a mely fensikszerű tömeget képez; a Pindusz, mely heglánczolat jellegű, ez utóbbiból éjszakra a Volucza (Kambúni) Olymposzszal (3000 m.), délen az Othrysz és az Oeta ágazik ki, Pindusz déli folytatásai különböző nevek alatt (a Parnassus, a Helikon, a Parnesz, a Hymetusz és a Lauri hegyek) a Kolonna fokig húzódnak.

A másodikhoz:

a Sár-Dagh (Szkardusz), a Korbeczká-Planina, a Rilodagh és Vitos hegység, mely utóbbi vízvázalasztó;

a Balkán [Haemus, Rilótól a Traján (Vas) kapúja által választatik el] nyugaton egyszerű lánczolat, keleten két ágra szakad és a Fekete tenger-nél végződik. A Balkán keleti végéből a Sztrandzsa-Dagh, a nyugatiból a Deszpotó-Dagh (Rhodope) és a vele párhuzamos Orbelusz ágazik ki, délkeleti irányban.

Mórea közepét határhegyek által környezett fensík foglalja el, melyből a partok felé hegyágak sugárzanak ki.

Kisebb síkságai; az Oláh-, a Thrák-, a Makedon és Thesszáliai alföldek.

Folyóit az egyes tartományoknál említettük meg. — Legfontosabb közlekedési vonalai a folyók mentében vonódnak el, így: 1) Konstantinápoly felől a Maricza mentén fel, a Traján kapún (Vaskapú) át a Morava völgyében s így Nándorfehérvár felé; 2) Szaloniki felől a Vardár mentében, az Uszkub hágón fel a Pristinai felföldre és a Morava völgyébe; 3) az Ádriai tenger felől a Drin mentében, egyrészt a Morava, másrészt a Vardar völgyébe.

Éghajlata és terményei. A félsziget éjszaki részén és a hegyes vidékeken négy évszakot lehet megkülönböztetni, mint Közép-Európában, tehát a termények is ugyanazok mint nálunk. Délen azonban csak nyár és tél van, melyek észrevétlenül egymásba mennek át. Itt megterem a déli gyümölcs, a szőlő, a rizs, a gyapot, a myrtus, a babér, az olajfa, a füge, sőt a datolyapálma is. A félsziget déli részének égalja általában nagyon szerencsésnek mondható, mert középhelyen áll a fojtó afrikai hőség és közép- és éjszaki Európa évszakainak hirtelen változásai között; a levegő tisztasága miatt élesen lehet megkülönböztetni a legtávolabbi hegyek körvonalait is. A görög tájképek körvonalai tiszták, világosak és biztosak, mint az a görög művészetben is visszatükröződik, ellentétben az éjszaki népek homályos kódos műveihez. — Miután a hegyek a síkságokkal kellemesen váltakoznak, a különböző termények is gyorsan következnek egymás után, mi a termények gyors kicserélését, tehát az élénk forgalmat szüli, melynek a közeli zelid tenger rendkívül kedvez. — A jelenkori művelődés emeltyűi, a kőszén és a vas, ha nem is hiányoznak, de eddig legalább felhasználatlanul heverték.

Lakosok. A félsziget lakosai közül nyelv tekintetében legszámosabbak a szlávok, kik a félsziget éjszaki részét lakják; ide soroljuk a bulgárokat, a szerbeket, a bosnyákokat, a hercegovinaiakat, a montenegróiakat, valamint a dalmatákat. A rumánok, kiknek rokonai a czingizárook (Albániában, Makedoniában és Thesszáliában mint pásztorok élnek). Az ozmánok (törökök) legkésőbb jöttek Európába. A görögök a régi hellenek satnya utódai. Az albánok (ők magokat szkipetároknak, a törökök arnautáknak nevezik) a régi illyrek utódai. Kisebb számmal vannak az örmények, a zsidók, a cserkeszek és a cigányok.

Az ipar és kereskedelem. A földművelés az egész félszigeten el van hanyagolva, de a talaj termékenysége oly nagy, hogy csekély szorgalom is elegendő a belsükséglet fedezésére. Legvirágzóbb a marhaterenyésztés; a juh-, a kecske-, a sertés-, a ló- és a méhtenyésztésre igen nagy gond fordítatik. A bányászat egészen parlagon hever. A műipar összes cikkei behozatnak (rózsaolaj, bőrárúk és dohány kivételével). A belkereskedést a jó és biztos közlekedő vonalak hiánya nehezíti, míg a külkereskedelmet a félsziget geográfiai helyzete — az iparos nyugat és a terményekben gazdag kelet közt — előmozdítja. — Alig van a világon terület, mely éghajlati, művelődési, kereskedelmi és politikai tekintetben kedvezőbb fekvéssel dicsekedhetnék, mint a Balkáni félsziget: a Duna kereskedelmileg összeköti Közép-Európával, délen és keleten közvetíti a kelet és nyugat közlekedését, uralkodik a Közép tenger keleti része és a Fekete tenger felett, Konstantinápolyt kedvező helyzete a világkereskedelem székelyévé teszi. — Mindezen előnyök eddig felhasználatlanul heverték; a közel jövő reményleni engedi, hogy a félsziget anyagi viszonyai megjavulnak, ha majd a szellemi műveltség lendületet kap Európa művelt népeitől.

Politikai viszonyai. A Balkáni félszigeten van: az osztrák-magyar monarchia két tartománya, t. i. Dalmácia és Bosznia-Hercegovina; Rumán királyság, Szerb királyság és Montenegro önálló fejedelemség; a Török birodalom európai birtokai, hová Bulgária, mint hűbértartomány és Keleti Rumélia, mint a szultán közvetlen politikai és katonai fenhatósága alatt álló, de autonóm kormányú, tartomány is tartozik; végre a Görög királyság.

Áttintés.

	Kiterjedés □ klm.	Lakosok száma.
Dalmácia	12,900	0·5 millió
Bosznia-Hercegovina	60,580	1·4 „
Szerbia	49,905	1·57 „
Rumánia	127,070	4·7 „
Montenegro	7,932	0·165 „
Bulgária	147,443	3·82 „
Keleti Rumélia	12,412	0·99 „
Török császárság közvetlen európai birtokai	85,159	2·80 „
Görög királyság	50,123	1·40 „
Összesen	553,524	17·345 millió.